

DOĞALGAZ SEKTÖRÜNDE YAŞANAN SORUNLAR *

İbrahim AYATA

EGO Doğalgaz Eski Daire Başkanı

Ülkemizde uygulanmakta olan ekonomik sistemler, izlenen politikalar ve dışa bağımlı olarak gelişen dengesiz ve çarpık sanayileşme sonucu çarpık kentleşme yapısı gelişmiştir. Ülkemizde yaşanan göçler ve çarpık sanayileşme sonucu İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Bursa, Mersin, İzmit, Diyarbakır vb. illerin nüfusunda önemli artışlar olmuştur. Bugün İstanbul ilinin nüfusu yaklaşık 15 milyon, Ankara'nın nüfusu ise yaklaşık 5 milyon civarındadır.

Yaşanan göçler, çarpık sanayileşme ve kentleşme, kentleri köyleşen kent konumuna getirmiştir. Böylesine önemli ölçüde kent nüfusunun artması çarpık sanayileşme ve yapılaşma modeli, kentlerin havasının ve çevresinin önemli ölçüde kirlenmesine neden olmuştur. Büyükşehirlerde oluşan gecekondu ağında ve konutlarda ısıtma amaçlı, endüstriyel tesislerde ve sanayide enerji kaynağı olarak kullanılan kalitesiz kömür ve fuel-oil hava kirliliğinin insan sağlığını tehlikeye sokacak boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Hava kirliliğine çözüm bulmak, daha ekonomik ve daha temiz bir enerji kaynağı ile ısınmak amacı ile Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit'te doğalgazın kullanılması uygun görülmüştür.

Yapılan uluslararası ihaleler sonucu:

- Ankara'da İngiliz-Türk
- İstanbul'da Fransız-Türk
- Bursa'da İtalyan-Türk
- İzmit'te Fransız-Türk

firmalarından oluşan konsorsiyumlar kazanmıştır.

Ülkemizde doğalgaz çalışmalarına ansızın başlanmıştır. Öyle ki;

- Ulusal doğalgaz politikası belirlenmeden,
- Kentsel doğalgaz dağıtım ve dönüşüm projelerinin kriterleri, teknikleri ve teknolojileri belirlenmeden,
- Doğalgaz konusunda yeterli bilgi birikimi olmadan,
- Üniversitelerimizin, meslek örgütlerimizin, tüketicilerimizin ve firmalarımızın ve MEDYA'nın doğalgaz teknik ve teknolojileri konusunda hazırlıklı olmadıkları bir dönemde yapılan doğalgaz çalışmaları beraberinde bir dizi sorunu da birlikte getirmiştir.

Bu sorunların başında:

- İstanbul'da Fransız teknolojisi,
- Ankara'da İngiliz teknolojisi,
- Bursa'da İtalyan teknolojisi uygulanması gelir.

Ankara'da uygulanan doğalgaz projesi çalışmalarında, uygulamalarında ve işletme aşamasında çok ciddi sorunlar yaşanmıştır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Kömürlü tip kazanların doğalgaza dönüşümünde yaşanan sorunlar,
- Kazan dairelerinin mimari yapılarının doğalgaz kazanlarına uygun olmamasından dolayı kaynaklanan sorunlar,
- Kazan dairelerinin elektrik ve havalandırma sorunları,
- Kazan dairelerinde mevcut baca kesitlerinin çok geniş olması, bacalarda meydana gelen yoğunlaşma ve çatlama olayları,
- Bina doğalgaz kolonlarında ve tesisatlarında meydana gelen doğalgaz kaçaklarından kaynaklanan sorunlar,

- Konutların elektrik sistemine ait topraklama hattının olmamasından dolayı, enerji kaçaklarının ocak/fırın hortumunu eritmesi ve yangınların meydana gelmesi,
- Konut bacalarının doğalgaz teknolojisine uygun olmaması, adi veya şönt tipi olması nedeniyle yaşanan sorunlar,
- Konutlarda kullanılacak doğalgaz cihazlarına gerekli havayı sağlamak için kapı ve pencerelere takılan ventilasyon aletinin sökülmesi nedeni ile yaşanan sorunlar,
- Mutfakta kullanılan hava aspiratörlerinin sökülmemesi nedeni ile yaşanan sorunlar,
- Mutfakta bulunan ocaklı/fırın sisteminin üzerine bir gaz açma/kapama vanasının takılmamasından dolayı yaşanan sorunlar,
- PTT menhollerine sızan doğalgaz kaçaklarının meydana getirdiği yangın ve patlamalar,
- Doğalgaz altyapı şebekesine firmalarca kaçak çalışma sonucu verilen zarar/ yangınlar,
- TSE'nin zamanında standard çıkarmamasından dolayı kaynaklanan sorunlar,
- Doğalgaz cihaz, kazan ve tesisat esaslarını belirleyen bir yönetmeliğin olmamasından dolayı kaynaklanan sorunlar,
- Doğalgaz kazan, kombi, kat kaloriferi projesi esasları, kriterleri ve uygulamalarına yönelik sorunlar (EGO-ODA-FİRMA),
- Doğalgaz kazan-brülör seçiminde yaşanan sorunlar,
- Doğalgaz cihaz, kazan, tesisat ve kontrol esasları ve kriterlerinde kaynaklanan sorunlar,
- Konutlarda meydana gelen gaz kaçaklarının giderilmesine yönelik sorunlar,
- Doğalgazın yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim sorunları,
- Doğalgaz konusunda tüketicinin bilgilendirilmesine yönelik sorunlar,
- Doğalgaz satış fiyatlarının belirlenmesinde yaşanan sorunlar,
- Doğalgaz emniyet ve güvenliği ile ilgili sorunlar,
- Doğalgaz sektöründe faaliyet gösteren firmaların ve proje mühendislerinin yetkililerinin belirlenmesinden kaynaklanan sorunlar.

Tüm bu sorunlara rağmen;

Ülkemizde, doğalgazın kent içinde dağıtım ve dönüşümüne yönelik en başarılı çalışmalar Ankara'da EGO Genel Müdürlüğü'nce yürütülmüştür.

Ankara'da hava kirliliğine çözüm bulmak amacıyla Ankara'luların hizmetine sunulan doğal gaz çalışmalarına 09.03.1988 yılında yapılan uluslararası ihaleyi kazanan İngiliz-Türk Konsorsiyumunca (AMEC-KUTLUTAŞ) başlamıştır.

202 milyon \$ bedelle ihale edilen projenin kontrollük hizmetlerini EGO Genel Müdürlüğü, danışmanlık hizmetlerini ise İngiliz British Gas yürütmüştür. Proje süresi içinde, 31.12.1992 yılında tamamlanmıştır. Ankara'da Uluslararası Doğalgaz Projesinin tamamlanmasından sonra da, EGO Genel Müdürlüğü öz kaynak kullanarak, doğalgaz sektöründe deneyimli firmalara yetki vererek, EGO kontrol ve denetimi altında doğalgaz çalışmalarına devam etmiştir. Ülkemizin en büyük ısı merkezleri arasında yer alan Gülhane Hastanesi, ODTÜ, TBMM, 100. Yıl Sitesi ısı merkezleri ile MKE, ELSA Genel Müdürlüğü ısı merkezlerini doğalgaz-fuel-oil sistemine dönüşümü EGO'ca yapılmıştır.

Ankara'da 1993 yılında kullanılan doğalgaz 400 milyon m³, 1994 yılında kullanılan doğalgaz 395 milyon m³ değerine ulaşmıştır. Bu değer yaklaşık yılda 800 bin ton kömüre eşittir. Yani yılda 800 bin ton kömürün yaratacağı hava kirliliği ortadan kaldırılmıştır.

Ankara'da doğal gaz çalışmalarının başarılı bir şekilde tamamlanmasından sonra bir zamanlar dünyanın en kirlili başkentleri arasında yer alan Ankara, bugün dünyanın en temiz başkentleri arasında yer almaktadır.

DOĞALGAZ KONUSUNDA KURUMSAL SORUNLAR:

Doğalgaz dağıtım ve dönüşüm hizmetlerinin sevk ve idaresi ile ilgili yasaların olmaması, doğalgaz sektöründeki hizmetlerin kanun hükmündeki 397 sayılı kararname ile yürütülmesi bu sektördeki kurum ve kuruluşlar arasında

çok karmaşık sorunlara neden olmaktadır.

Bu sorunlar çözüleceğine giderek artmaktadır!

397 sayılı kanun hükmündeki kararname ile doğalgaz hizmetleri Ankara'da EGO Genel Müdürlüğü'nce, İstanbul'da Büyükşehir Belediyesinin bir kuruluşu olan İGDAŞ, Bursa'da BOTAŞ, İzmit'te ise İZFAŞ tarafından yürütülmesi ve her kuruluşun doğalgaz hizmetleri ile ilgili olarak farklı uygulamalar yapması doğalgaz ile ilgili sorunların artmasına neden olmaktadır.

EGO, İGDAŞ, BOTAŞ gibi gaz kuruluşları bugün;

- Doğalgaz sektöründe faaliyet gösteren firmalara yetki verilmesi ve denetlenmesi işlemlerinde,
- Doğalgaz •• kazan-kombi projelerinin uygulanması ve test işlemlerinde,
- Doğalgaz altyapı işlerinin firmalarca yapılması işlerinde,
- Doğalgaz fiyatlarının belirlenmesinde,
- Doğalgaz projelerinin Makina Mühendisleri Odasınca onaylanması işlemlerinde,
- Doğalgaz projelerinin yetkili Makina Mühendisince çizilmesinde çok farklı uygulamalar yapmaktadır.

Bu farklı uygulamalar sonucu sorunlar artmaktadır. Özellikle doğalgaz konusunda merkezi otorite gibi görünen Enerji Bakanlığı'nın doğalgaz dönüşüm, dağıtım, tesisat ve proje esaslarına ve doğalgaz fiyatlarına yönelik olarak gerekli yasal düzenlemeleri yapmaması sorunları giderek daha karmaşık hale getirmiştir.

Bu sorunlardan en önemlisi 1995 yılında EGO, BOTAŞ ve Enerji Bakanlığı arasında yaşanmıştır.

BOTAŞ, EGO'ya 1 m3 doğal gazı 138 \$'a sattığını belirterek EGO'nun bu fiyata %30 ilave ederek satış fiyatını belirlemesini istemiş, ancak EGO kendi maliyet hesapları gereğince bunun mümkün olmayacağını açıklamış ve 1 m3 doğalgazı 177 \$'dan satmıştır.

BOTAŞ ise, EGO'nun bu kararı karşısında doğalgazı keseceğini ve EGO'dan doğalgaz işletmesini alacağını kamuoyuna açıklamıştır.

Daha sonra olaylara Enerji Bakanlığı müdahale etmiş ve doğal gaz fiyatlarının belirlenmesine yönelik olarak tebliği çıkartmış, ancak EGO bu tebliğe uymamıştır. Enerji Bakanlığı ise olayı yargıya götürmüş ve sonucu merakla beklenmektedir.

15.06.1995 tarihi itibarıyla, halen Ankara'da doğal gaz satış fiyatı -KDV hariç-;

Konutlarda 7.814.-TL.

Ticarethanelerde 15.400.-TL.

Resmi dairelerde 19.724.-TL.

olarak uygulanmaktadır.

ÖNERİ VE ÇÖZÜMLER

Doğalgaz sektöründe hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasındaki bu sorunları gidermek için ivedi olarak;

- Doğalgaz sektöründe verilen tüm hizmetleri yönlendirici ve ulusal gaz politikasını belirleyen merkezi bir kuruluşun kurulması,
- Doğalgazla ilgili tüm yasal düzenlemelerin bu merkezi otorite tarafından yapılması,
- Doğalgaz dönüşüm, dağıtım, tesisat ve projelendirme esaslarını belirleyen yönetmeliğin bu kuruluşça çıkarılması,
- Çıkarılacak yönetmeliğe esas olmak üzere BOTAŞ, EGO, İGDAŞ, İZGAZ. vb. gibi yerel ve kamu kurum ve kuruluşları ile TMMOB, Üniversiteler, Bayındırlık Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, TSE ve doğalgaz firmalarından oluşan bir komisyon kurulması ve çalışmaların başlatılması,

Oluşturulacak alt komisyon, öncelikle;

1. Doğalgaz ile ilgili olarak imar yönetmeliğinin çıkarılmasını,
2. Doğalgaz proje esaslarını belirleyen yönetmeliğin çıkarılmasını,

3. Doğalgaz kazan-cihazlarının dönüşüm yönetmeliğinin çıkarılmasını,
4. Test ve işletme esaslarını belirleyen yönetmeliğın çıkarılmasını,
5. Doğalgaz kazan-kombilerinin periyodik bakım-onarım esaslarını belirleyen yönetmeliğın çıkarılmasını,
6. Doğalgazla ilgili tüm standartların çıkarılmasını,
7. Doğalgaz konusunda faaliyet gösteren firmaların sorumluluk alanlarının belirlenmesini,
8. Doğalgaz sektöründe meydana gelen yangın, patlama gibi hadiselerde yetkili gaz kuruluşları, firmalar ve tüketicilerin sorumluluklarının neler olacağıının belirlenmesini,
9. Ulusal çıkarlarımızın korunması açısından doğalgazın kazan, brülör, kombi, emniyet cihazları, borular, fittingsler, regülatör istasyonları, vb. tüm malzemelerin ithalatında ve imalatına yönelik esasların çıkarılmasını, sağlamalıdır.

*Bu makale, 1-4 Kasım 1995 tarihlerinde Ankara'da yapılan Uluslararası Doğalgaz Kongresi Bildiriler Kitabı'ndan alınmıştır.